

תכנון "מתחם יד לבנים" ברחובות

כמנוף להחייאת לב העיר

מאת אדרי' נוף ורדית צורנמל

מקרא לתכנית:

1. כיכר עירונית
2. ספריה
3. בית התרבות
4. בית יד לבנים
5. גן הבנים
6. גן שכונתי
7. היכל התרבות החדש
8. קונסרבטוריון חדש
9. פארק עירוני

רחובות. ציר הרוחב החדש מושך פעילות עירונית מרחוב הרצל אל מתחם מבני הציבור הקיימים ממזרח לו ואל מתחם חדש ממערב לו, שבו מתוכננים להיבנות היכל תרבות, קונסרבטוריון ופארק עירוני. מוקד המתחם הנו כיכר עירונית חדשה, הממוקמת במפגש שבין רחוב הרצל לבין רצף השטחים הפתוחים. בחזית הפונה אל הרחוב תחומה הכיכר על ידי מבני הציבור הקיימים, ספריה ובית תרבות. שני מבנים ותיקים אלה, המנותקים כיום מן הפעילות של רחוב הרצל, זוכים לקשר רגלי ישיר אל רחובה הראשי של העיר. גג משותף מחבר בין שני המבנים השונים באופיים ומשווה להם חזות חדשה. הגג מאפשר קשר תפקודי בין המבנים, דרך רחבת הכניסה המשותפת והמקורה ומהווה שער לגן הבנים, אשר מעבר לכיכר. מעברה השני של הכיכר, בצדו המערבי של רחוב הרצל, מגדירים המבנים החדשים של היכל התרבות והקונסרבטוריון כניסה לפארק העירוני.

שילוב מימד הזיכרון ביומיום העירוני

בחלק הפנימי של המתחם, ממזרח לכיכר, מצויים

"מתחם יד לבנים המצוי בעיבורה של העיר מתוכנן להוות את המוקד והלב התרבותי הפועם של העיר". כך נכתב במסמך עקרונות התכנון של תחרות "ברירת המזמין", יוזמה של עיריית רחובות וקרן רחובות לתרבות, עם עמותת האדריכלים המאוחדים. הפרויקט שיוצג להלן, אשר זכה במקום הראשון בתחרות, הוא פרי עבודה משותפת של יעבץ פילצד מונק אדריכלים, צורנמל בר-לב אדריכלות נוף ומהנדס התנועה אילן קליגר.

הגדרת שלמות אדריכלית מתוך מציאות אקראית
אתר התחרות כולל מספר אלמנטים עירוניים קיימים - מבני ציבור (בית יד לבנים, בית תרבות, ספריה) וגן זכרון - אשר כיום מנותקים זה מזה ברמה התפקודית ושונים זה מזה באופיים האדריכלי. התכנון המחודש קושר את האלמנטים לכדי מערכת ברורה, מזמינה ובעלת נוכחות עירונית מושכת. למערך השטחים הפתוחים תפקיד מפתח, כאלמנט מארגן של המתחם כולו. מערך זה, הכולל כיכרות וגנים, יוצר ציר הולכי רגל הניעב לרחוב הרצל, ציר התנועה הראשי של

רצף מבטים מכיוון הכיכר אל גן הבנים

בית יד לבנים והאנדרטה המרכזית הוותיקה של העיר רחובות. כיום מנותקת האנדרטה מבית יד לבנים על ידי טרסות הנושאות את שמות הנופלים. הטרסות אינן מאפשרות קיום של טקסי זכרון בסמוך לאנדרטה. התכנון המחודש של מערך ההנצחה נבע מתוך הגדרה מחודשת של מהות הקשר בין המקום המייצג את הזכרון הקולקטיבי לבין סביבת החולין העירונית: גן הבנים ובית יד לבנים הינם, בו בעת, חלק אינטגרלי מרצף השטחים הפתוחים של המתחם וכן יחידה עצמאית המאפשרת טקס והתייחדות.

המעבר מן הכיכר לגן הבנים הוא לאורך ציר הולכי הרגל, הקושר את המתחם כולו. מכאן, לאורך השבירה הטופוגרפית שיוצר קיר השמות החדש, יורד המבקר אל תוך החורשה של גן הבנים ומתנתק בהדרגה מן ההווה היומיומית. גן הבנים, המהווה גן אינטימי לטיול והתייחדות, תוך מתן עדיפות לחוויה האישית של המבקר, הופך ליום אחד בשנה לגן קולקטיבי, המכיל התכנסות וטקס מתחת לצמרות העצים.

יצירת מגוון חללים עירוניים המזמינים פעילויות מגוונות

מערך השטחים הפתוחים של מתחם יד לבנים שזור יחדיו חללים עירוניים שונים באופיים, המושכים אליהם פעילות עירונית שונה: כיכר, גן זכרון ופארק עירוני. השוני מתבטא באופי הפעילות היומיומית: ישיבה בבית קפה בכיכר לעומת שוטטות בגן הבנים או משחק בגן השכונתי המקיף אותו. החללים הפתוחים השונים של המתחם מאפשרים גם את קיומם של אירועים עירוניים מיוחדים. הכיכר העירונית הפתוחה מתאימה במיוחד לירידים שונים, כגון שבוע הספר. לבית התרבות החדש מתוכננת כמה נפתחת, המאפשרת שימוש במרחב החיצוני של הפארק כאולם חוץ למופעים גדולים ולאירועי יום העצמאות. החללים העירוניים של מתחם יד לבנים, השונים זה מזה במהותם, מקושרים ביניהם, הן בחיבת התפקודי והתנועתי והן בחיבת היוזאלי-עיצובי, ליצירת מתחם עירוני מרכזי בעל ישות עצמאית.

אדריכלית נוף ורדית צורנמל היא בעלת תואר שני מאוניברסיטת הרווארד, 1999 ושותפה במשרד צורנמל בר-לב אדריכלות נוף